

А. С. Макаренка], Регіонального наук.-практ. семінару "Управління проектами: проблеми та перспективи розвитку", (Полтава, 11-12 березня 2011 р.) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2011. – С. 66-67.

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗНАТЬ

Німченко О.А. (м. Полтава)

Формування функціональності знань не може відбуватися поза діяльністю школяра. Саме в процесі діяльності формується, реалізується та перевіряється функціональність знань. Знання не можуть бути ні засвоєні, ні збережені поза дією учнів. Якість знань визначається змістом і характеристиками тієї пізнавальної діяльності, до складу якої вони входять.

Діяльнісний підхід - сукупність теоретико-методологічних і конкретно-емпіричних досліджень, у яких психіка і свідомість, їхній розвиток і формування вивчають в різних формах предметної діяльності суб'єкта.

Як свідчить аналіз літератури, філософська категорія діяльності не має однозначного визначення. Зіставлення думок різних авторів про структуру і природу людської діяльності показало, що при всій різноманітності окремих поглядів на перший план виступає поєднання двох підходів. Перший полягає в тому, що діяльність трактується як взаємодія людини з навколишньою дійсністю. Другий розглядає її як здатність людини до певного виду активності [1].

Діяльності будь-якого виду властиві такі спільні ознаки, як предметність, довірність, осмисленість, перетворювальний характер. Предметність - це залежність діяльності від об'єктивного впливу навколишнього світу, об'єктивна матеріальна основа діяльності, її зв'язок з предметним світом. Цілепокладання має місце в людській діяльності, цим вона відрізняється від поведінки тварин. Як зазначає Осмисленість діяльності людини - це ознака, що проявляється в усвідомленні дій, прогнозуванні результатів діяльності, перспективних прагненнях людини. Цим самим діяльність людини відрізняється від неусвідомлених дій тварин. А тому перетворювальний характер діяльності людини, на відміну від пристосування тварин до середовища існування, проявляється як у зміні об'єкта, так і в зміні самого суб'єкта.

Важливою є класифікація діяльності за способом досягнення прогнозованого результату. Так, якщо діяльність спрямована на одержання вже відомого результату й до того ж відомими способами, її зараховують до репродуктивної діяльності. Якщо ж діяльність має творчий характер, пов'язана з використанням нових способів, то її відносять до продуктивної діяльності.

Навчання є видом діяльності, метою якої є засвоєння людиною знань умінь і навичок. Навчання може бути організованим і здійснюватися в спеціальних освітніх установах. Воно може бути неорганізованим і відбуватися попутно, в інших видах діяльності як їхній побічний, додатковий результат. Особливості навчальної діяльності полягають у тому, що вона прямо служить засобом психічного розвитку особистості.

Навчальна діяльність має зовнішню структуру, що складається з таких основних компонентів, як мотивація; навчальні задачі у визначених ситуаціях і завданнях різної форми; навчальні дії; контроль, що переходить у самоконтроль; оцінка, що переходить у самооцінку[4].

Як конкретний вид діяльності людини навчальна діяльність школярів характеризується всіма ознаками пізнавальної діяльності і є системою „розумових і практичних дій, здійснення яких забезпечує засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками застосування їх для виконання різних завдань " [3].

Рівень активності суб'єктів навчання є чи не найголовнішим у реалізації діяльничого підходу. Висока функціональність передбачає не стільки певний чисельно виражений (в балах, оцінках тощо) рівень теоретичних знань і навіть не вміння застосовувати ці знання на практиці, скільки вміння орієнтуватися в інформаційному просторі і постійно змінювати свої компетенції відповідно до зміни

Пошуково-виконавча активність полягає у сприйнятті навчальної задачі і самостійному пошуку способів її розв'язання за допомогою алгоритмів, інструкцій тощо. На відміну від попереднього рівня, тут мають місце переосмислення знань через їх застосування у нестандартних ситуаціях, більш високий ступінь самостійності.

Творчій активності школяра властивий вибір нових нестандартних способів діяльності, перенесення знань у нові ситуації. При цьому учень оцінює та перебудовує свій досвід діяльності, активно здійснює подальше засвоєння і використання нових знань. Істотною особливістю цього рівня активності є пошук і відпрацювання самостійної програми дії [2].

Теорія навчальної діяльності В.В. Давидова дозволила визначити зміст процесу навчання, побудована на основі діяльничого підходу, що включає три основні напрямки.

Перший напрямок - включення учнів в продуктивну, творчу діяльність, де немає готових відповідей, чітких знань - їх необхідно самостійно здобувати. Такий підхід орієнтує не тільки на засвоєння знань, але і на способи цього засвоєння, на зразки і способи мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу учня у процесі розв'язування ними спеціальних організованих педагогом навчальних задач.

Другий напрямок діяльничого підходу забезпечує суб'єктивність процесу навчання. Причому це не просто облік особливості суб'єкту навчання, це інша методологія і організація у навчання, що припускає не облік знань, а включення його власне-особистісних функцій чи потреб його суб'єктивного досвіду. Зміст суб'єктивного досвіду, за А.К. Осницьким, містять п'ять взаємозалежних і взаємодіючих компонентів:

1. Ціннісний досвід (зв'язаний з формуванням інтересів, моральних норм і переваг, ідеалів і переконань) - орієнтує на зусилля людини;
2. Досвід рефлексії - допомагає особистості саморозвиватися, самовизначатися, само реалізовуватися в життєдіяльності;
3. Досвід звичної активізації - орієнтує у власних можливостях і допомагає краще пристосувати свої зусилля до рішення значимих задач;
4. Операційний досвід - поєднує конкретні засоби перетворення ситуацій і своїх можливостей;
5. Досвід співробітництва - сприяє об'єднанню зусиль, спільному розв'язуванню задач і припускає співробітництво.

Третій напрямок діяльничого підходу пов'язаний зі зміною основної схеми взаємодії педагог - учень, побудованого на суб'єкт-суб'єктному спілкуванні.

У технологічно вибудованому навчальному процесі на основі діяльничого підходу знання не тільки передаються від учителя, але й улаштовуються, визначаються, осмислюються учнями. Результати такої діяльності складаються з двох частин: інваріантних (стандартизованих) знань і варіантних знань (створюваних кожним учнем під час навчання) [3].

У сучасних публікаціях з психології та педагогіки широко обговорюється особистісно-орієнтований підхід до освіти. Однак, цей підхід значно вузьчий, ніж особистісно-діяльничий, тому що поза увагою залишається діяльність і поведінка людини в цілому. Обидва компоненти (особистісний і діяльничий) аналізованого підходу нерозривно пов'язаний один з одним, тому що особистість виступає суб'єктом діяльності, що у свою чергу поряд з дією інших факто-

рів визначає особистісний розвиток її як суб'єкта.[4]

Виокремлюють такі основні характеристики особистісно-діяльнісного підходу: пріоритетність індивідуально-значеннєвої сфери школяра в освітньому процесі; включення особистісного досвіду дитини в освітній процес; культивування унікального досвіду дитини; визнання цінності спільного досвіду, цінності взаємодії; побудова освітнього процесу з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів; переорієнтація процесу освіти на постановку і розв'язання самими учнями конкретних навчальних задач (пізнавальних, дослідницьких, перетворюючих, проєктивних); зміна позицій педагога-інформатора (контролера) на позицію координатора.

Діяльнісний підхід як основа концепції формування функціональності хімічних знань передбачає розвиток основних теоретичних положень щодо принципів та закономірностей навчання. Принципи навчання виступають як основоположні ідеї, вихідні положення, які визначають зміст, форми і методи навчальної діяльності відповідно до мети виховання і закономірностей процесу навчання [1].

Принцип науковості в умовах діяльнісного підходу вимагає свідомого розуміння досягнень хімічної науки, особливостей розвитку і становлення певних наукових відкриттів, перетворення учня із пасивного об'єкта сприйняття готових законів на суб'єкт, який критично оцінює та аналізує інформацію. Учень відкриває для себе не стільки певний закон, скільки технологію і техніку наукового дослідження. Сприйняття генезису наукових знань є необхідною умовою їх функціональності.

Принцип систематичності і послідовності покликаний забезпечити формування функціональності знань через структурування навчальної діяльності і відбір навчальних задач за рівнями складності (від простого до складного), за характером розуміння (від зрозумілого до незрозумілого), за характером творчого пошуку (від репродуктивної діяльності до творчої). Цей принцип передбачає розділення навчання на логічні частини і встановлення зв'язку між ними. Особлива роль при цьому відводиться актуалізації опорних знань та розробці системи між предметних та транс предметних зв'язків [1].

Принцип свідомості є одним із найголовніших в умовах формування функціональності знань. Загально прийнятим є твердження про те, що знання не можна передати - воно стає здобутком людини в процесі самостійної діяльності.

Цей принцип передбачає формування пізнавальних мотивів навчання, оцінку значущості знань особливо для учня, створення умов для постійного застосування отриманих знань.

Принцип свідомості і діяльності тісно пов'язаний з принципом активності і включається у діяльність учня лише тоді, коли вони здобуті в умовах максимальної самостійності з широким застосуванням само мотивації, самоконтролю та самокорекції.

Принцип наочності в діяльності людини полягає у максимально ефективному включенні в процес здобуття знань першої сигнальної системи. Особливо актуальним у навчальній діяльності є поєднання даного принципу з принципом самостійності: учні самостійно складають діаграми на основі теоретичних даних, пропонують власні схеми, таблиці, самостійно складають опорні конспекти тем [2].

Головною метою будь-якої навчальної діяльності є підготовка людини до продуктивної праці, до активного і свідомого перетворення дійсності. Головною вимогою до знань в цих умовах є їх функціональність. Тому важливим є принцип зв'язку знань з практичною діяльністю суб'єкта. Помилково є спроба поставити знак рівності між функціональністю знань та практичною діяльністю. Зв'язок знання з життям є принципом навчання, а функціональність є умовою, що забезпечує реалізацію цього принципу.

Література

1. Абульханова О.А. Деятельность и психология личности / О.А. Абульханова, К.А. Славская. - М: Психология, 1980. - 334 с.
2. Епифанова С.С. Деятельностно-инвариативный подход в химическом образовании / С.С. Епифанова // Химия: методика преподавания. - 2002. - № 6. - С. 11-18. З.Кирсанов А.А.
3. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема / А.А. Кирсанов. - Изд-тво Казанского университета, 1982. - 224 с.
4. Хоменко П.В. Діяльнісний підхід як основа формування функціональності знань / П.В. Хоменко // Біологія і хімія в школі. - 2005. - № 4. - С 54-55.

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЇ

Пустовіт С.В. (м. Полтава)

Постановка проблеми. Соціальні медіа відіграють все більш важливу роль у сучасному суспільстві. Тому вивчення можливостей використання соціальних медіа в освіті, і зокрема при вивченні хімії є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Над проблемами використання соціальних медіа в освіті працювало ряд закордонних науковців, зокрема: Бредлі Ж., Дорланд Е., Бенклер Й. Проте, питання використання соціальних медіа при вивченні хімії є ще недостатньо дослідженим.

Метою статі є аналіз можливостей використання соціальних медіа при вивченні хімії.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні, більшість викладачів та студентів, вчителів та учнів розглядають соціальні медіа, і, зокрема, соціальні мережі переважно як розвагу. Ряд ВНЗ європейських країн, наприклад Іспанії, Франції, Німеччини навчають студентів використовувати соціальні мережі в освіті та впроваджують даний предмет у систему академічної освіти.

Використання традиційних інформаційно-комунікаційних методів в освіті: електронна пошта, форуми, сторінки спеціальностей та хімічних навчальних курсів, дозволяють лише частково вирішувати потреби учнів та студентів які виникають при вивченні хімії. Студенти також можуть використовувати: мікроблоги, віджети, вебінари, з метою удосконалення та розширення свого аудиторного досвіду. За допомогою планшетних комп'ютерів, нетбуків, смартфонів та інших мобільних пристроїв студенти можуть мати доступ до розкладу та домашніх завдань, а також можуть спілкуватися один з одним, задавати питання викладачу.

Одним із перспективних напрямків при вивченні хімії може бути використання соціальних мереж: В Контакте (vkontakte.ru або vk.com), Однокласники (odnoklassniki.ru), Facebook (facebook.com). Доступ до до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, можливість колективно обговорювати хімічні питання, дискутувати, обмінюватись досвідом. Використання навчальних відео- та аудіо- та фотоматеріалів розширяє можливості викладача при викладанні хімії. Зокрема на природничому факультеті ПНПУ імені В.Г. Короленка, для забезпечення викладання дисциплін «Комп'ютерна хімія» та «Методика використання комп'ютерних програм у шкільному курсі хімії» використовується соціальна мережа «В Контакте». Студенти мають доступ до медіа-ресурсів, корисних посилань, обмінюються досвідом, одержують консультації.

Висновки. Використання можливостей соціальних медіа при вивченні хімії дозволяє підвищити ефективність викладання хімічних дисциплін.